

ÖZGÜN ARAŞTIRMA

LİSANSÜSTÜ EĞİTİMİN ANKET SONUÇLARI İLE DEĞERLENDİRİLMESİ: KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ DENEYİMİ

EVALUATION OF POSTGRADUATE EDUCATION BY QUESTIONNAIRE RESULTS: EXPERIENCE FROM KOCAELI UNIVERSITY

^{1*} Sema Aşkın Keçeli, ¹Fatma Zehra Duymaz

ÖZET

Amaç: Lisansüstü eğitiminin değerlendirmesi; enstitü araştırma ortamının ve bilimsel faaliyetlerin kalitesinin yükselmesi açısından önemlidir. Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü (KOÜ SBE), 2011 yılından beri ORPHEUS'a üye olup dünya standartlarına uygun lisansüstü eğitimi sağlamak amacıyla ORPHEUS akreditasyonu yolunda çalışmaktadır. ORPHEUS kriterlerine göre, doktora programlarının yapısını, fonksiyonunu ve kalitesini düzenli olarak gözden geçirmek ve güncellemek için hem danışmanın hem de adayın geri bildirimini önemli olduğu belirtilmektedir. Bu çalışmada, lisansüstü öğrencilerinin geri bildirimlerinden faydalanarak lisansüstü eğitiminin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırmada, 2016-2017 eğitim döneminde KOÜ SBE'de kayıtlı olan 44 yüksek lisans ve 37 doktora eğitimi devam eden toplam 81 öğrenci yer almıştır. Lisansüstü eğitim alan öğrencilerimize kapalı uçlu sorular ile birlikte açık uçlu soruların da yer aldığı 'Eğitimi Değerlendirme Anketi' uygulanmıştır. Anket formumuzda yer alan ifadelere ait değerlerin puan ortalaması ve yüzde dağılımları hesaplanmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin %79'u, eğitim programında yer alan derslerin, %30'unu geçmeyecek şekilde öğrenci tarafından kalan kısmının ise öğretim üyesi tarafından anlatılmasını talep etmişlerdir. Öğrencilerin %65'i danışmanını kendi seçmiş ve %73 oranında da danışmanlarından memnun olduklarını bildirmişlerdir. Araştırmamıza katılan öğrencilerin %51'i araştırma desteği için çeşitli kurumlara proje başvurusunda bulunmuş, başvuruların %54'ü kabul görmüştür. Öğrencilerimiz araştırma olanakları hakkında; araştırma için verilen Üniversitemiz proje desteğini yetersiz bulmuşlardır. Lisansüstü öğrencilerimizin %90'ı akademisyen olmak istemekte, %6'sı kararsız ve %4'ü ise diğer alanlarda çalışmak istemektedir. Enstitü hizmetleri ile ilgili bölümde, öğrenciler çoğunlukla olumlu geri bildirimlerde bulunmuştur.

Sonuç: Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nün öğrenci eğitimine proje destekleri açısından ORPHEUS standartları kapsamında düzenlenmesi gerekmektedir. Bu çalışma sayesinde, SBE eğitim programlarında iyileştirilme ve eğitim tekniklerinde geliştirilme sağlanacağı düşünülmüştür.

Anahtar sözcükler: Lisansüstü eğitim, öğrenci, geri bildirim.

Aim: The evaluation of postgraduate education is quite important in aspect of rising the quality of scientific works and research environment of Institute. The Institute of Health Sciences of Kocaeli University (KOU HSI) is a member of ORPHEUS since 2011 and have been working on ORPHEUS labelling in order to reach world standards in postgraduate education. According to ORPHEUS criteria, it has been expressed that feedback as questionnaire from PhD candidates, Msc students or supervisor is very important in order to update or review the structure, function and quality of PhD trainin programme. In this study, the evaluation of postgraduate education by the help of feedbacks of them was aimed.

Methods: Forty four Msc students and 37 PhD candidates, totally 81 candidates enrolled to KOU HSI for one year period (2016-2017) are included into this study. A feedback questionnaire consisting open and closed ended questions was applied to all postgraduate students. Answers of participants were calculated as percentages.

Results: Seventy nine percent of students wanted not more than 30% of lectures involved in training programme would given by students and the other lectures would given by lecturers. Sixty five percent of students chosen their supervisors by themselves and 73% of them satisfied with their supervisor. Fifty one percent of students applied to several institutions for financial support of their projects and 54% of these applications were accepted. Ninety percent of students wanted to be academician, 6% were not decided and 4% wanted to work in other area after their finished their education. All students gave positive feedbacks in evaluation of the service of Health Science Institute.

Conclusions: The Institute of Health Sciences should revolve itself according to ORPHEUS standards especially in point of financial support of research projects. It was thought by the help of this study, rehabilitation and improvement in training programme of Institute of Health Sciences will be achieved.

Key words: Postgraduate education, students, feedback.

ABSTRACT

¹Kocaeli Üniversitesi
Tıp Fakültesi
Tıbbi Mikrobiyoloji AD
Kocaeli, Türkiye

Geliş:
01.09.2017

Kabul:
14.09.2017

Sorumlu yazar

*Sema Aşkın Keçeli

Kocaeli Üniversitesi Tıp
Fakültesi
Tıbbi Mikrobiyoloji AD
Kocaeli, Türkiye

e- posta:
sema.keceli@yahoo.com.tr

GİRİŞ

Lisansüstü eğitim; bilgiyi üreten, sentez edebilen, eleştiren, kullanan ve birikimiyle problem çözebilecek nitelikte bilim adamı yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Lisansüstü öğrencilerinin, eğitimi sırasında yaptığı bilimsel çalışmalar, enstitüler tarafından yürütülmektedir. Enstitüler sayesinde öğrenciler; bilgiye erişme, bulguları değerlendirme, yorum yapma ve yeni sentezler yapma yeteneğini kazanmaktadır¹.

Lisansüstü eğitiminin değerlendirmesi; enstitü araştırma ortamı, danışman, insan kaynakları ve bilimsel faaliyetlerin kalitesinin yükselmesi açısından önemlidir. Avrupa'da lisansüstü eğitiminin standartlaştırılmasını ve eğitimde kalite güvencesinin sağlanmasını amaçlayan ORPHEUS

(Organisation for PhD Education in Biomedicine and Health Science in the European System) organizasyonu bulunmaktadır². Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü (KOÜ SBE), 2011 yılından beri ORPHEUS'a üye olup dünya standartlarına uygun lisansüstü eğitimi sağlamak amacıyla ORPHEUS akreditasyonu yolunda çalışmaktadır.

ORPHEUS etiketine başvuruda bulunmak için doktora eğitiminin standartlaştırılması adına, ORPHEUS tarafından belirlenmiş kalite ölçütleri bulunmaktadır. Bu ölçütler başlıklar halinde; araştırma ortamı, doktora çıktıları, başvurma prosedürleri ve kriterleri, doktora eğitim programı, danışmanlık, doktora tezi, tez değerlendirme ve

genel doktora programını gözden geçirme olarak özetlenebilir. ORPHEUS kriterlerinin 8. maddesinde; doktora programlarının yapısını, fonksiyonunu ve kalitesini düzenli olarak gözden geçirmek ve güncellemek için hem danışmanın hem de adayın geri bildirimlerinin önemli olduğu belirtilmektedir³. Bu çalışmada da, lisansüstü öğrencilerinin geri bildirimlerinden faydalanarak lisansüstü eğitiminin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma sayesinde, SBE eğitim programlarında iyileştirilme ve eğitim tekniklerinde geliştirilme sağlanacağı düşünülmüştür.

Yöntem

Çalışma Grubu

Araştırmada, 2016-2017 eğitim döneminde KOÜ SBE'de kayıtlı olan 44 yüksek lisans ve 37 doktora eğitimi devam eden toplam 81 öğrenci yer almıştır. Anket formları KOÜ SBE tarafından hazırlanarak yüksek lisans ve doktora öğrencilerine dağıtılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmamızda lisansüstü eğitim alan öğrencilerimize kapalı uçlu sorular ile birlikte açık uçlu soruların da yer aldığı 'Eğitimi Değerlendirme Anketi' uygulanmıştır. Anket formumuza SBE web sitemizde yer alan "Duyurular" sekmesinden ulaşabilmektedir. Anketimizde ana başlıklar halinde; lisansüstü programlara giriş ve sınavlar, eğitim programı, programda ders veren öğretim üyeleri, projelere destek, tez danışmanı, tez, iş olanakları/istihdam, enstitü hizmetleri ve genel olarak lisansüstü eğitimi değerlendirilmesi yer almaktadır. İlk bölümde kesinlikle katılmıyorum veya kesinlikle katılıyorum şeklinde; diğer bölümlerde de evet veya hayır şeklinde sorular bulunmaktadır. Ayrıca anketimizde, lisansüstü eğitim ile ilgili; ders (eklenme ve çıkarılma) önerileri, yurtdışında çalışma fırsatı bulabilme, araştırma olanaklarının yeterliliği, multi-disipliner çalışma olanakları, alanında eğitici kurslara katılma imkanı ve eğitimi için ek süre talebi olup olmayacağını sorgulayan açık uçlu sorular da yer almaktadır.

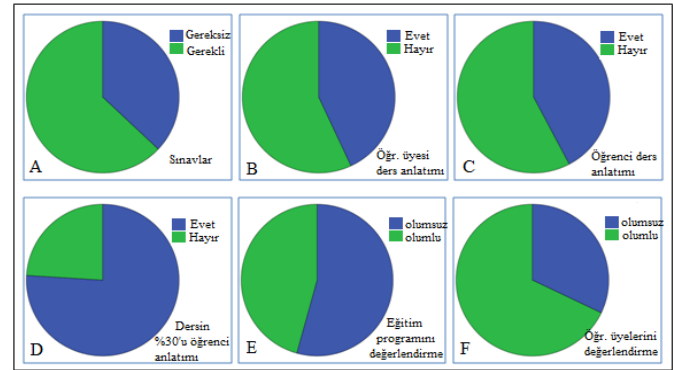
Verilerin Analizi

Araştırmamızda verilerin analizi sırasında SPSS (Statistical Package for Social Sciences) Version 21 programında yer alan tanımlayıcı istatistiklerden faydalanılmıştır. Anket formumuzda yer alan ifadelerle ait değerlerin puan ortalaması ve yüzde dağılımları hesaplanmıştır⁴.

Bulgular

Öğrencilerimizin anket formundaki cevapları ilk olarak lisansüstü eğitime giriş sınavlarının gerekliliğini sorgulayan bölümde, öğrencilerin %37'si sınavları gereksiz bulduklarını belirtmişlerdir (Çizim 1, A). Öğrencilerin %43'ü dersin tamamen öğretim üyesi tarafından anlatılmasını, % 42'si de tamamen öğrenci tarafından anlatılması tercih etmişlerdir. Derslerin %30'unu geçmeyecek şekilde öğrenci tarafından anlatılmasını tercih eden öğrenciler ise %79 oranındadır. Ders veren öğretim üyeleri hakkında %68, genel olarak eğitim programı değerlendirildiğinde ise %46 oranında olumlu geri bildirim elde edilmiştir (Çizim 1, B-F). Derslerin değerlendirilmesi kısmında yer alan açık uçlu sorularda öğrenciler; ortak ders sayısının arttırılmasını, ders

uygulamaları arttırılmasını, ders konu başlıklarının alt başlık şeklinde olmayıp ana ders konusu altında anlatılmasını, araştırma yöntemleri ve araştırma etiği dersi için ders içeriklerinin her bölümün kendi alanına göre düzenlenerek anlatılması isteklerini dile getirmişlerdir.

Çizim 1. Lisansüstü eğitime giriş sınavlarının, derslerin ve öğretim üyelerinin değerlendirilmesi.

Araştırmamıza katılan öğrencilerin %51'i araştırma desteği için çeşitli kurumlara proje başvurusunda bulunmuştur (Çizelge 1.). Başvuruların %54'ü kabul görmüştür. Öğrencilerimiz araştırma olanakları hakkında; araştırma için Üniversitemiz tarafından verilen "Bilimsel araştırmalar Proje" (BAP) desteğini yetersiz bulmuşlar ve araştırma projesinin ilk önce TÜBİTAK'a sunulmasının gecikme yarattığını dile getirmişlerdir. Aynı zamanda araştırma laboratuvar imkanlarının; ekipman, donanım açısından kısıtlı veya eski, araştırmalarda kullanılacak insan ve hayvan deneklerinin az olduğunu belirtmişlerdir. Araştırma laboratuvarlarının kişiler tarafından sahiplenilmesi ve bölümler arası iletişim kopukluğu nedeniyle, multi-disipliner laboratuvarlarda çalışma imkanını pek bulamadıklarını söylemişlerdir. Yurtdışı çalışma olanaklarının da kısıtlı olduğunu, maddi destek ve zaman yetersizliğini, danışmanın yurtdışı deneyim ve yurt dışı ilişkilerinin olmayışını, bölüm başkanından izin alma problemi ve yabancı dil sorunu gibi sebeplerden kaynaklandığını belirtmişlerdir.

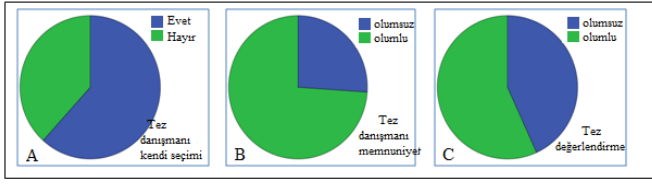
Çizelge 1. Araştırma desteği için proje başvurusunda bulunulan kurumlar.

Proje Kurumları	Sayı	%
BAP	20	24
TÜBİTAK	11	13,5
Diğer	11	13,5
Başvurmayanlar	39	49

Lisansüstü öğrencilerimiz kendi alanları ile ilgili olarak, Kocaeli Üniversitesi Sürekli Tıp Eğitimi çalışmaları kapsamında; deney hayvanları, moleküler biyoloji, kök hücre ve hücre kültürü, istatistik, diseksiyon, proteomik, immunohistokimya, radyoloji, kan transfüzyonu kurslarına katılmışlardır.

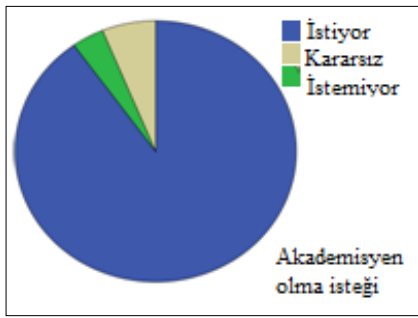
Tez ve tez danışmanının değerlendirilmesi bölümünde öğrencilerin %65'i danışmanını kendi seçmiş ve %73 oranında da danışmanlarından memnun olduklarını bildirmişlerdir (Çizim 2, A-B). Genel anlamda öğrenciler kendi tezleri hakkında %57 oranında olumlu düşüncelere sahiptirler (Çizim 2, C). Araştırmanın geç başlamasından dolayı sürenin yetmemesi, daha fazla deneyim kazanmak, bitirmeden yayın sayısını arttırmak, akademisyen olarak kal-

ma isteği, kadroya alınma problemi, Türkiye'nin siyasi şartları gibi nedenlerden öğrencilerin çoğu eğitimleri sırasında ek süre kullanacağını belirtmişlerdir.

Çizim 2. Tez ve tez danışmanının değerlendirilmesi.

Lisansüstü öğrencilerimizin %90'ı akademisyen olmak istemekte, % 6'sı kararsız ve % 4'ü ise akademisyen olmak istememekte veya diğer alanlarda çalışmak istemektedir (Çizim 3).

Çizim 3. Akademisyen olma isteği.

Enstitü hizmetleri ile ilgili bölümde, öğrencilerin %95'i enstitü çalışanlarına kolaylıkla ulaşabildiklerini, %92'si de enstitü çalışanlarının öğrenci sorunları ile yakından ilgilendiğini belirtmiştir. Öğrenciler, enstitü web sayfasından gerekli bilgilere kolaylıkla ulaşım hakkında %80 oranında olumlu yanıt vermişlerdir. Enstitü bilimsel etkinlikleri, öğrencilerin %57'si tarafından yeterli bulunmuştur. Öğrencilerin %90'ı, enstitü etkinlikleri ile ilgili öneri ve geri bildirimlerin dikkate alındığını söylemişlerdir.

Tartışma

Lisansüstü eğitim süreci, bilimin ve toplumun gereklilikleri doğrultusunda sürekli bir değişim ve gelişim göstermektedir. Bu süreçte hem öğrencilerin hem öğretim üyelerinin hem de kurumun iletişim içerisinde olması gerekmektedir. ORPHEUS organizasyonunda olduğu gibi kurumların uluslararası düzeyde işbirliği yapması, eğitime önemli ölçüde katkı sağlayacaktır¹. Enstitümüz, ORPHEUS akreditasyonu yolunda bilimsel etkinlikler, sunumlar, kurslar gibi çeşitli faaliyetler düzenlemektedir. Bunlardan biri de öğrencilerimizin eğitim süreci hakkındaki düşünceleri ve taleplerini bildirdikleri anket çalışmalarıdır.

Öğrencilerin %79'u, eğitim programında yer alan derslerin, %30'unu geçmeyecek şekilde öğrenci tarafından kalan kısmının ise öğretim üyesi tarafından anlatılmasını talep etmişlerdir. Öğrenciler, ders veren öğretim üyesi ile daha fazla bilgi alışverişi yapmak istemektedirler. Eğitim programını en son haliyle değerlendirildiğinde %46 oranında olumlu geri bildirim alınmıştır. Ders veren öğretim üyeleri hakkında çoğu öğrenci olumlu değerlendirme yapmıştır. Ders işlerken bilimsel yöntemlerinin kullanımının ve ders uygula-

malarının artırılması konusunda öğretim üyelerine mesaj vermişlerdir.

Tezin planlaması ve gerçekleştirilmesi sırasında tez danışmanının rolü büyüktür ve danışmanların, eğiticinin eğitimi kapsamında düzenli aralıklarla eğitimi gereklidir. Bazı Üniversitelerimizde, örneğin ORPHEUS akreditasyonu almış olan Dokuz Eylül Üniversitesi'nde, bu geri bildirimler düzenli olarak alınmaktadır. Tüm Enstitülerin öğrenci ve hatta danışman geri bildirimlerini almaları ve sonuçlarını değerlendirmeleri gerekmektedir.

Tez danışmanı ilk olarak öğrencisini birey olarak iyi tanımalı ve öğrencisinin danışmanlıkla ilgili beklentilerini sorgulamalıdır. Proje planını doktora öğrencisi ile beraber yapmalı, sorumlulukları belirlemedir. Öğrencisinin ihtiyaçları değişkenlik gösterebilir bu yüzden her zaman ulaşılabilir olmalıdır. Danışmanlar kendi network ağını yani diğer ulusal veya uluslar arası akademik çevre olan bağlantılarını veya bilgi dağarcığını açık tutup aynı zamanda danışmanlık tecrübelerini diğer danışmanlarla paylaşmalıdır. Tez danışmanının proje planı ve danışmanlığı düzenli aralıklarla değerlendirmelidir. Öğrencilerimizin %65'i danışmanını kendi seçmiş ve %73 oranında da danışmanlarından memnun olduklarını bildirmişlerdir. Tez danışmanının öğrenci tarafından seçimi ve danışman memnuniyeti başarıyı da beraberinde getirecektir.

ORPHEUS toplantılarında, doktora eğitimi sırasında alınan dersler haricinde, öğrencilerin aktarılabilen beceriler ile ilgili kurslara katılması ve bu becerileri kazanması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu kurslar; eğitim becerileri, iletişim becerileri, gelişim ve öğrenme, araştırma planlama ve tez hazırlama teknikleri gibi konular olabileceği ve öğrencinin bu becerileri mutlaka kazanması gerektiği vurgulanmıştır³. Bu öneriler doğrultusunda iletişim becerileri, gelişim ve öğrenme (Pedagoji) ve bilim felsefesi, KOÜ SBE doktora eğitim programı içerisinde seçmeli ders olarak yer almıştır. Bu kurslar dışında, öğrencilerimizin bir kısmı kendi ilgi alanları çerçevesinde, Kocaeli Üniversitesi Sürekli Tıp Eğitimi çalışmaları kapsamında; deney hayvanları, moleküler biyoloji, kök hücre ve hücre kültürü, istatistik, diskorsiyon, proteomiks, immunohistokimya, radyoloji, kan transfüzyonu kurslarına katılmışlardır.

Enstitü hizmetleri, lisansüstü eğitiminin kalite güvencesi sağlanması ve akreditasyonu dahil, eğitimin her aşamasında önemli görevler üstlenmektedir. ORPHEUS standartlarına göre; kurum yeterli kaynaklara sahip olmalı, kurumsal iç ve dış denetimler yapılmalı ve öğrenci düzenli olarak takip edilmelidir. Enstitü, öğrenci ve öğretim üyelerinden öneri ve geri bildirimler almalıdır. Öğrencilerimizin çoğu (%90), enstitü etkinlikleri ile ilgili öneri ve geri bildirimlerin dikkate alındığını söylemişlerdir. Ayrıca enstitünün etkin ve sürekli yenilenen, yardımcı tüm bilgileri içeren web sitesi olmalı ve gerekli tüm bilgiler bu sayfadan kolaylıkla ulaşılabilir olmalıdır. Enstitümüzün web sayfası, öğrenciler tarafından %80 oranında olumlu geri bildirim almıştır. ORPHEUS standartları kapsamında enstitü web sayfamızı düzenleme çalışmalarımız devam etmektedir.

Sonuçlar

Lisansüstü eğitiminin değerlendirmesi; enstitü araştırma ortamı, danışman, insan kaynakları ve bilimsel faaliyetlerin kalitesinin yükselmesi açısından önemlidir. Enstitüler, hem öğretim üyelerinden hem de öğrencilerden düzenli aralıklarla

geri bildirim alıp lisansüstü eğitimini iyileştirme ve geliştirmeye gayret göstermelidir. Geri bildirimler sonucunda; eğitim programında uygulamalı dersler arttırılmalı ve dersin konusunun %30'unu geçmeyecek şekilde öğrenci tarafından anlatılması sağlanmalıdır. Multi-disipliner laboratuvar çalışmaları ve yurtdışı araştırma imkanları için gerekli bağlantılar (Erasmus vb.) kurulmalıdır. Başarılı araştırma ve tezler için danışman rolü büyüktür, danışmanların eğiticinin eğitimi kapsamında düzenli aralıklarla eğitimi gereklidir. Enstitü web sayfasının ORPHEUS standartları kapsamında düzenlenmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

1. Karaman S. ve Bakırcı F. Türkiye'de Lisansüstü Eğitim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. II, 2010; 94-114.
2. Akdoğan GG. Biyotıp ve Sağlık Bilimlerinde Doktora'da Kalite Standartları ve Orpheus. *Deneyel Tıp Araştırma Enstitüsü Dergisi*. 2015; 3(9): 15-21.
3. Lacković Z. ve Akdoğan GG. Orpheus Standards and TheEuropean Vision in PhD education in Biomedicine and Health Sciences. *MUSBED 2012;2(Suppl. 2):43-45*.
4. Keçeli SA. 12. Orpheus Kongresi - Sağlık Bilimlerinde Doktora Eğitimi Standartları: Litvanya'dan İzlenimler. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2017; 3(2):22-23.
5. Devedbakan N, Koçdor H, Musal B ve diğ. Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsünde Lisansüstü Eğitim Kalitesinin Arttırılması Kapsamında Öğrencilerin Eğitime İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2003; 5 (2): 30-44.